

Η προσήλωση του σύγχρονου ανθρώπου στην ποσότητα και όχι στην ποιότητα

Ορθοδοξία / Κοινωνικά θέματα

Γεώργιος Κουννούσης, Δρ. Θεολογίας, Κοινωνιολόγος

[Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=158437>]

B. Οι θεωρητικές προϋποθέσεις της κρίσης

Η απότομη αλλαγή που επήλθε στην κυπριακή κοινωνία και οι ραγδαίες εξελίξεις που διαδραματίστηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα, είχαν ως αποτέλεσμα να συγχύσουν τους κατοίκους του νησιού και να τους αποπροσανατολίσουν από αρχές και αξίες που αποτελούσαν το συνεκτικό στοιχείο της δομής και των θεσμών της. Οι συνεχόμενες μεταβολές που επισυνέβησαν στο νησί μας, από τα τραγικά γεγονότα του μαύρου Καλοκαιριού του 1974 μέχρι και το λεγόμενο “οικονομικό θαύμα” των χρόνων που ακολούθησαν, μετέτρεψαν την κοινωνία από καθαρά παραδοσιακή - δηλαδή αγροτικά επαγγέλματα, χωρίς ηλεκτρισμό και σύγχρονες ηλεκτρικές συσκευές π.χ. ψυγείο, ανδροκρατική και θεοκρατική κοινωνία - σε μια σύγχρονη - αστικοποιημένη, μοντέρνα, με επαγγέλματα γραφείου και οικιακών βοηθών, φιλελεύθερη κοινωνία. Από την άλλη, η βίαιη αστικοποίηση πολλών

χιλιάδων προσφύγων και η απώλεια της κοινοτικής συνείδησης σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού αποξένωσε τα πρόσωπα με συνέπεια να επέλθει η ανωνυμία και τελικά η έξαρση της εγκληματικότητας και η απώλεια του ήθους και της αλληλεγγύης που χαρακτήριζε τους προγόνους μας.

Ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό της σύγχρονης εποχής και συνεπώς της κυπριακής κοινωνίας, είναι ότι μοναδικό μέτρο για όλα τα πράγματα αποτελεί ο αυτόνομος άνθρωπος με την πολλαπλότητα των επιθυμιών και την ασυναρτησία της γνώμης και της διαθέσεώς του. Όπως έχει σωστά λεχθεί: «ο σύγχρονος άνθρωπος προσηλώνεται στις ποσότητες και παραμερίζει τις ποιότητες. Φροντίζει για τα μετρήσιμα μεγέθη και αδιαφορεί για τα υπόλοιπα. Έτσι αδυνατεί να προσεγγίσει τη ζωή στο σύνολό της και χάνει τους πνευματικούς του ορίζοντες. Εξορίζεται από τον πραγματικό εαυτό του, διασπάται, μαζοποιείται, μηχανοποιείται και χάνεται στην ανωνυμία. Η ζωή του συμπιέζεται στο επίπεδο της αμεσότητας και παραδίδεται στην ανία και την αδιαφορία. Οι σχέσεις του με τα πράγματα φαλκιδεύονται και μετατρέπονται σε μηχανικές διαδικασίες. Αυτό γίνεται με τη μορφή που παίρνει η εργασία. Το ίδιο συμβαίνει με την κατανάλωση, την πληροφόρηση, την επικοινωνία, την ίδια την απόλαυση. Ο άνθρωπος δεν καταναλώνει αυτά που χρειάζεται, αλλά ζει τη διαδικασία της καταναλώσεως. Δεν πληροφορείται αυτά που τον ενδιαφέρουν, δεν επικοινωνεί με ό,τι επιθυμεί, δεν απολαμβάνει ό,τι αναζητεί, αλλά μπαίνει σε διαδικασίες που τον οδηγούν προς αυτά. Έτσι η κρίση συντρίβει τον άνθρωπο»[1].

Η σύγχρονη καταναλωτική κοινωνία είναι προϊόν και αποτέλεσμα του καπιταλιστικού συστήματος της Δύσης. Οι βάσεις και οι προϋποθέσεις της

προκύπτουν, τόσο από τα φιλοσοφικά ρεύματα, όσο και από τις θεολογικές σχολές που αναδύθηκαν στη δυτική Ευρώπη μετά την Αναγέννηση. Ο νεώτερος δυτικός ανθρωπισμός είδε τον άνθρωπο ως ελεύθερο και ανεξάρτητο άτομο, ενώ παράλληλα παραμέρισε την πίστη στο Θεό, για να βάλει στη θέση του τον ανθρώπινο λόγο. Κύριος εκφραστής της θέσεως αυτής ήταν ο Καντ. Η ηθική του Καντ αποθεώνει τον άνθρωπο και την ανθρώπινη βούληση. Σύμφωνα με τον Καντ, το καλό βρίσκεται στο άτομο και θεωρείται ανεξάρτητα από την κοινωνία και τις κοινωνικές σχέσεις[2]. Έτσι έχουμε τον γνωστό ατομισμό και υποκειμενισμό της δυτικής σκέψεως, ο οποίος είχε ήδη καθιερωθεί στη θεολογία από το Λούθηρο και στη φιλοσοφία από τον Καρτέσιο[3]. Ακόμη και εκπρόσωπος της ψυχολογίας, ο Έριχ Φρομ, υποστήριζε αυτή τη θέση υποστηρίζοντας ότι: “ο άνθρωπος είναι μέτρο όλων των πραγμάτων”. Έτσι η υπέρτατη αξία της ανθρωπιστικής ηθικής αποτελεί για τον Φρομ “την αγάπη του ατόμου προς τον εαυτό του”[4].

Επομένως, αυτό που κατά τη χριστιανική διδασκαλία αποτελεί την αιτία της ανθρώπινης ανελευθερίας, δηλαδή η φιλαυτία - η αγάπη και η δουλεία στο εμπαθές εγώ, προβάλλεται από το σύγχρονο πολιτισμό ως υπέρτατη ηθική αξία και εκλαμβάνεται ως αυτονομία[5]. Ο άνθρωπος αδιαφορεί συνήθως για την αληθινή ελευθερία και αρκείται στην επιφανειακή προσέγγισή της. Πιστεύει ότι είναι ελεύθερος, όταν μπορεί να ικανοποιεί αδιάκριτα τις επιθυμίες του. Η δυνατότητα όμως αυτή δεν φανερώνει ελευθερία αλλά δουλικότητα. Αληθινή ελευθερία υπάρχει, όταν ο άνθρωπος επιθυμεί αυτά που θέλει πραγματικά η φύση του. Όταν δηλαδή επικρατεί ενότητα ανάμεσα στην επιθυμία και τη φυσική θέλησή του[6]. Συνεπώς, όλα αρχίζουν και όλα καταλήγουν στη διαχείριση της ανθρώπινης επιθυμίας. Υπάρχουν τρεις κατηγορίες της επιθυμίας στον άνθρωπο: α) Η επιθυμία ως θεμέλιο της ανθρώπινης φύσεως, β) Η διαστροφή της επιθυμίας και γ) η επιθυμία κοινωνίας[7].

(συνεχίζεται)

[1] Μαντζαρίδη Γ., Χριστιανική Ηθική Ι. Εισαγωγή - Γενικές Αρχές, Σύγχρονη Προβληματική, Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 194-195.

[2] Καντ Ι., Τα θεμέλια της μεταφυσικής των ηθών, (ελλ. μτφρ. Τζαβάρα Γ.), Αθήνα-Γιάννενα 1984.

[3] Δεληκωσταντή Κ., Το ήθος της ελευθερίας, Αθήνα 1990, σελ. 79' 113 κ.εξ.

[4] Fromm E., Ο άνθρωπος για τον εαυτό του. Έρευνα στην ψυχολογία της ηθικής, (Εισαγ-μτφρ Θεοδωρακάτου Δ.), Αθήνα 1974, σελ. 46-53.

[5] Μαντζαρίδη Γ., Χριστιανική Ηθική Ι, ό.π., σελ. 125-126.

[6] Μαντζαρίδη Γ., Χριστιανική Ηθική ΙΙ. Άνθρωπος και Θεός. Άνθρωπος και συνάνθρωπος. Υπαρξιακές και Βιοηθικές θέσεις και προοπτικές, Πουρναρά, Θεσσαλονίκη

2004, σελ. 260.

[7] Παραβάντσου π. Α., «Οι προοπτικές της επιθυμίας», στο: Τα λόγια σου σαν μέλι. Σύγχρονες αναγνώσεις στους Ψαλμούς, (επιμ. Πρωτ. Βασίλειου Θερμού), Εν πλώ, Αθήνα 2012, σελ. 209-217.

<http://bit.ly/2q7ynb2>